

Núm: DR-24-01 / Desembre 2024

L'accés a l'habitatge segons el "Segon informe de la situació de les persones amb discapacitat intel·lectual a Catalunya"

Per **Lídia García**, Màster en integració
per a persones amb discapacitat per INICO,
Universitat de Salamanca.

Des del 2018, a Catalunya, el col·lectiu de persones amb discapacitat intel·lectual (PDI) ha crescut un 28% -el que representa l'1% de la població-. Un recent informe elaborat pel DINCAT conclou que la manca de dades específiques i accessibles dificulta una resposta adequada a les seves necessitats. Malgrat això, es posa de manifest que l'habitatge és una de les principals preocupacions de les famílies i entitats que treballen amb PDI.

Les PDI tenen dificultats importants per accedir a l'habitatge a causa de la manca de recursos econòmics, la burocràcia, la discriminació en el mercat de lloguer i la falta de places en habitatges públics. Actualment, les propostes de cohabitatge i altres solucions innovadores, quasi sempre promogudes per entitats privades, són encara minoritàries a casa nostra. És per això que l'esmentat informe subratlla la importància de promoure iniciatives alternatives a les tradicionals.

A més de l'habitatge, les PDI requereixen suports adaptats a les seves necessitats per poder viure de manera independent. Segons l'estudi, dos dels més importants, el servei d'autonomia a la pròpia llar i el servei d'assistència personal, arriben en poques ocasions a les PDI. Per tot això, posa en relleu la necessitat de realitzar canvis en la Cartera de Serveis per tal que aquests suports arribin a les PDI amb l'objectiu que puguin dur a terme una vida independent, en comunitat.

INTRODUCCIÓ

L'octubre de 2024 es publica el "**Segon Informe de la situació de les persones amb discapacitat intel·lectual a Catalunya**"¹. Aquest estudi, elaborat pel DINCAT, té com a objectiu presentar una radiografia de la situació del col·lectiu amb relació a la garantia i exercici de drets, especialment els reconeguts a la Convenció dels Drets de les Persones amb Discapacitat de les Nacions Unides.

Dos anys després del primer informe, aquesta segona edició permet una certa anàlisi des d'una perspectiva evolutiva amb relació a la realitat de les PDI al nostre país. Tot i això, val a dir, en primer lloc, que una de les principals dificultats, amb les quals es continua topant, és la inexistència de dades específiques per al nostre col·lectiu i la gran dificultat d'accés a informació consistent. Per això aquest estudi necessàriament combina una metodologia quantitativa amb una qualitativa, i es basa en la recerca i

¹ L'informe complet es pot consultar en el següent enllaç: <https://www.dincat.cat/segon-informe-de-la-situacio-de-les-persones-amb-discapacitat-intellectual-a-catalunya/>

recollida d'aquelles dades disponibles, la realització d'enquestes a famílies, PDI i entitats, i l'organització de grups focals.

L'informe fa un recorregut per diferents àmbits d'acord amb **els drets estipulats a la Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat de les Nacions Unides** i dedica un breu apartat a l'habitatge dins del dret a una vida independent i la inclusió en la comunitat. Des d'Entresol pensem que és fonamental rescatar i valorar aquesta informació i és per això que aquest document se centra a fer un extracte i presentar les dades més significatives en aquest sentit.

Una aproximació demogràfica

Abans d'entrar en matèria d'accés a l'habitatge val la pena destacar breument algunes dades demogràfiques que mostren el creixement del col·lectiu, i que contrasten amb el volum de necessitats no cobertes que l'informe posa de manifest.

El 2022, a Catalunya, hi havia 660.476 persones amb discapacitat en general, la qual cosa suposa un increment del 4% en relació al darrer informe (molt per sobre del 0,3% d'increment de la població en general). D'aquestes, un 13% són persones amb discapacitat intel·lectual.

Però el que és més rellevant és que **el creixement de la població amb DI és d'un 28% des del 2018**, mentre que les altres discapacitats creixen a un ritme molt més lent. És a dir, el col·lectiu DI guanya en significació dins de les persones amb discapacitat i les PDI ja representen un 1% de la població total a Catalunya.

La primera informació que presenta l'informe posa de manifest la importància d'abordar l'àmbit d'accés a l'habitatge. A l'enquesta realitzada a famílies i entitats en el marc de l'informe, l'habitatge és la tercera preocupació del present, només darrere del treball i la inclusió. I el que és encara més important és que **preguntant per les preocupacions futures, l'habitatge apareix en primer lloc en tots els casos**.

Gràfic 2. Les tres grans preocupacions del futur de les persones amb discapacitat intel·lectual segons les famílies (esquerra) i les entitats (dreta), 2024.

Font: Elaboració pròpia a partir del qüestionari realitzat per Dincat. N=365 (famílies); N=108 (entitats).

El 69% de les famílies es posicionen a favor que la persona amb discapacitat pugui decidir on viure. Es referma així la necessitat urgent de polítiques d'accés a l'habitatge que garanteixin alhora els suports necessaris per garantir la possibilitat d'avançar cap a models de vida independent.

ELS SERVEIS RESIDENCIALS I L'ACCÉS A L'HABITATGE

Els qüestionaris de l'informe ens indiquen que 1 de cada 5 persones amb discapacitat intel·lectual consideren que el dret a una vida independent és un dels menys respectats de la Convenció, ja que **només el 52% de les persones entrevistades han pogut triar el lloc on viure.**

Pel que fa a aquest aspecte, l'informe posa de manifest **que els recursos institucionals (residències i llars residencials) continuen sent els recursos majoritaris per a PDI**, especialment en les tipologies de suport extens i generalitzat. De fet, el 75% de les sol·licituds de l'any 2022 són persones amb grau 3 de dependència.

Serveis residencials

El 2023 hi havia **3.836 persones en llista d'espera d'algun recurs residencial (residència o llar residència)**. La taxa de cobertura (quocient entre places totals i població de referència) continua sent del 12% (molt insuficient) i, a més, hi ha un cert empitjorament respecte a anys anteriors, perquè el ritme de creixement de places és més lent que el ritme de creixement de la demanda.

Per això l'informe assenyala un cop més **el greu problema d'accés a serveis residencials amb llargues llistes d'espera de fins a 10 anys**. Una situació que es veu agreujada per l'actual sistema d'assignació de plaça, ja que després d'aquestes llargues esperes, les famílies i les PDI es veuen abocades a acceptar places fora del seu entorn conegut, provocant sentiments de desarrelament territorial i generant pèrdua de vincles amb la comunitat de referència.

També, tal com menciona l'estudi, a la pràctica es produeix de vegades un desajust de la plaça amb les necessitats reals de les PDI, perquè els llargs temps d'espera fan que la situació de la persona hagi pogut canviar.

Accés a l'habitatge

Tal com indica el mateix informe **"l'accés a l'habitatge és un factor clau per al desenvolupament del projecte de vida independent, donat que l'autonomia residencial s'obté quan una persona viu en un lloc on pot prendre decisions de manera completament lliure"**.

Segons l'estudi, a Catalunya existeixen en aquests moments dos mecanismes per accedir a l'habitatge: el lloguer social (adjudicacions i ajuts) i l'accés als pisos d'autonomia.

Pel que fa al lloguer social, entre el 2015 i el 2022, les unitats de convivència amb una persona amb discapacitat han representat entre un 8% i un 10% de les adjudicacions per aquest canal. Cal afegir, però, que d'aquestes persones no existeix informació més enllà de què **es tracta d'unitats de convivència en les quals hi ha una persona amb una discapacitat per sobre del 33%.** Per això, aquesta dada, que en principi pot semblar significativa, amaga almenys dues realitats.

D'una banda, en parlar d'unitats de convivència, no podem diferenciar aquelles unitats en què l'adjudicació és a una família de les que ho és a una persona, que és el que representaria un veritable procés d'emancipació. De l'altra, es parla sempre de discapacitat en general, i tot i que no existeixen dades, és ben sabut que es tracta de forma molt majoritària de persones amb discapacitat física. Els dos factors combinats fan pensar **que l'accés a l'habitatge per a processos d'emancipació de PDI és molt baix, especialment per aquelles persones amb més necessitats de suport.**

Segons l'enquesta realitzada a les entitats en el marc de l'informe, les principals dificultats amb què es troben les PDI per accedir a un habitatge són **la falta de recursos econòmics, la burocràcia, la discriminació en el mercat de lloguer i la falta de places en habitatges públics.**

Pel que fa als recursos econòmics, en general les PDI depenen dels seus sous, que acostumen a ser baixos en estar en treball protegit o precaritzat, i/o d'ajudes, que són insuficients per sostenir un habitatge avui en dia (només el 31% de les persones que viuen en un pis compta amb alguna ajuda per pagar-lo).

Pel que fa a la manca d'habitatge públic i d'altres barreres a l'accés, algunes entitats han començat a dedicar recursos a la promoció activa de la inclusió en pisos de la comunitat amb fórmules diverses més o menys innovadores. **Entre aquestes fórmules destaquen els programes de vida independent en pisos de les mateixes entitats, o les iniciatives de cohabitatge.** També, tot i que de forma molt més minoritària, els programes que donen suport a la cerca d'habitatge al mercat lliure només en determinades situacions.

ELS SUPORTS PER A LA VIDA INDEPENDENT

La promoció del dret a una vida independent passa no només per l'accés a l'habitatge, sinó també per la garantia dels suports necessaris adaptats a les necessitats de cada persona. En aquest sentit, l'informe repassa la situació dels dos principals suports en aquest moment: el servei d'autonomia a la pròpia llar i el servei d'assistència personal.

Pel que fa **al servei d'autonomia a la pròpia llar durant el 2022 només hi van poder accedir 167 persones**, mentre que 337 restaven pendents de resposta en llista d'espera. En general, com es veu al gràfic següent, aquest és un servei pensat per a persones amb un nivell de dependència 1, i en molta menys mesura per a persones amb més necessitats de suport.

Gràfic 62. Percentatge de persones amb DID usuàries del SAPLL a Catalunya, segons grau de discapacitat, 2022.

Font: . Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament de Drets Socials. Direcció General de l'Autonomia Personal i la Discapacitat, 2022.

Pel que fa al servei d'assistència personal la situació és encara més desoladora. Tot i l'existència de la figura des del 2006 en el nostre marc legal, la realitat és que l'actual Cartera de Serveis només la contempla per a persones amb discapacitat física, fent molt més difícil l'accés per a PDI, tot i que existeixen precedents.

Com indica el mateix informe el problema és que l'administració continua priorititzant els centres residencials com opció de vida "adequada" per a les PDI, especialment les que tenen una major necessitat de suport. Cal destacar que no ha estat possible recollir cap dada en aquest cas per aquest recurs.

CONCLUSIONS

Des del punt de vista d'Entresol creiem que **l'informe fa una bona radiografia tenint en compte la poca informació disponible en aquest moment de la situació preocupant de l'accés a l'habitatge**. I posa de manifest un cop més la gran importància que té aquest àmbit si volem parlar de projectes de vida independent en la clau en què es fa a la Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat de les Nacions Unides.

Una necessitat que conviu actualment amb un moment de preocupació per l'accés a l'habitatge en general, fet que està generant la posada en marxa d'un seguit d'iniciatives i polítiques per part de diferents administracions de les quals les PDI no poden estar excloses.

El document, en primer lloc, **evidencia la manca de dades, més enllà de les places residencials oficials, que ens permetin fer un veritable seguiment de la situació de l'accés a l'habitatge**. Pel que fa a adjudicacions de lloguer social no es disposa d'informació ni de la tipologia de discapacitat ni dels nivells d'intensitat de suport. I el mateix passa amb els habitatges d'inclusió social.

Pel que fa a serveis residencials un any més es documenten les llargues llistes d'espera que només fan que créixer, ja que les dades demostren que la demanda és superior a l'oferta.

La situació de manca de places de serveis residencials i d'habitatge públic fa que el tercer sector estigui buscant solucions innovadores que permetin cobrir aquesta necessitat, però són iniciatives puntuals, desiguals territorialment, i no disposen d'un marc compartit ni un finançament reconegut i estable.

Per això cal almenys incidir en dues direccions. D'una banda, **promoure i acompanyar des de les administracions les propostes innovadores que algunes entitats ja estan posant en marxa** com experiències pilot de les quals podem extreure aprenentatges que després poden ser transferibles a un model general més en la línia del que indica la Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat. De l'altra, **és fonamental generar canvis en la Cartera de Serveis que permetin disposar dels suports necessaris per garantir una vida independent**, i amb vinculació a la comunitat i el territori sigui quin sigui el model d'accés a l'habitatge.

Lídia García, mare d'un jove amb autisme,
ADE i MBA (ESADE, Universitat Ramon Llull),
Màster en integració per a persones amb discapacitat
(INICO, Universitat de Salamanca)
i àmplia experiència en polítiques socials
des de l'administració i el tercer sector.
És membre de la Junta directiva d'Entresol
i sòcia d'Aprenem Autisme.

Desembre 2024

La sèrie Documents per a la Reflexió té per finalitat estimular el debat intern i també amb altres entitats i col·lectius sobre tots els aspectes relacionats amb l'habitatge per a les persones amb discapacitat intel·lectual i del desenvolupament. Les anàlisis i opinions expressades en aquests documents no són compartides necessàriament pels òrgans de l'associació.

Contacte per a suggeriments i comentaris: comunicacio@entresol.cat

DR-241212-Informe situació PDI.docx